

BALEKFELELAT

Székelly Csaba zöldfülű, sárgáscsőrű, poroshasú pogány részére:

Írjon esszét a Selmecebányán folytatott közgazdasági képzésről.

Sopron, 2005. 10. 31.

Winkler András/Józsi

Isteni fényben tündöklő firma.

A SELMECBÁNYÁN FOLYTATOTT KÉPZÉS KÖZGAZDASÁGI ASPEKTUSAI

Szerzette a Fényes Tekintetű, Isteni Fényben Tündöklő Firmák, különösen Winkler András a. Józsi jóindulatából, a dicső múlt publikációira támaszkodván, a homályban rejtőző értelmének határtalan erőfeszítések közepette történt előteremtése révén:

Székely Csaba

túlkoros zöldfülű, sárgáscsőrű, poroshasú pogány,

balek kan-didátus

az Úr 2005. éve november havának hatodik napján.

1. BEVEZETÉS

Mindenki tudja, hogy Selmecebányán sohasem zajlott kifejezett *közgazdász-képzés*. Ugyanakkor bármilyen természettudományi, vagy ágazati elméleti és gyakorlati felsőfokú képzés csak akkor lehet eredményes, ha az oktatók figyelmet fordítanak minden ezen tevékenységek gazdasági céljaira, megvalósításuk feltételeire, és racionális (vagy ahogy az erdészek és a mezőgazdászok mondják: okszerű) működésére. Ez pedig nem más, mint a közgazdaságtan elemeinek, vagy rendszerének megjelenése a képzési folyamatban. A Selmeceben folytatott bányász, kohász és erdész-képzésben, mintahogyan másutt is, fokozatosan jelentek meg a közgazdasági gondolatok. Bár a balekfeladat teljesítéséhez rendelkezésre álló kevés idő nem teszi lehetővé a kérdés teljes körű vizsgálatát, mégis feltételezhető, hogy a gazdasági és szervezési tudományok elsősorban és legszélesebb körben az erdészeti képzésben gyökeresedtek meg. Ennek legfontosabb bizonyítékai az erdészeti képzést megalapító *Wilckens* és utódja, *Feistmantel* munkásságában lelhetők fel. Az alábbi összeállítás ezeket a bizonyítékokat adja közre.

2. A GAZDASÁGI-SZERVEZÉSI KÉPZÉS HIVATALOS MEGJELENÉSE A SELMECBÁNYAI ERDÉSZETI TANINTÉZET KÉPZÉSI RENDSZERÉBEN, WILCKENS IDEJÉBEN

A bécsi udvari kamara 1811-ben fogadta el Wilckens Henrik Dávid új (harmadik), három éves tantervét, amely a korabeli erdészeti szakképzésnek főként Németországban dívó elvei szerint a selmecbányai Erdészeti Tanintézetben is „alsóbb” és „felsőbb” erdészeti szakoktatást különböztet meg. Az alsóbb (vagy belső) tevékenységi kategóriában az erdészet technikai jellegű feladatai (pl. felújítások, gyérítések, faki-termelés, szállítás), míg a felsőbb (vagy külső) tevékenységi kategória a tervek elkészítése, a vezetés, az irányítás a szervezés, a felügyelet gyakorlása, tehát lényegében véve az erdészeti kormányzati és igazgatási feladat- és tevékenységi köröket foglalja magában (Burgsdorf, 1788, 1796). Ezzel a selmecbányai Erdészeti Tanintézet keretében először adódott lehetőség a kor követelményeinek megfelelő gazdasági és szervezési képzés indítására.

A felsőbb erdészeti szakismeretek előadásának kerete a következő tantervet foglalta magában:

Első főrész: Erdőbecslés.

Az erdészeti felmérésekről. A tulajdonképpeni erdőbecslésről. A megbecsült erdő *tartamos* hozamának meghatározása. Egy megbecsült erdő szabályozása.

Második főrész: Az erdészeti jogi ismeretek.

Az erdészeti jogról. Az erdőtulajdonról. Az erdőtulajdon jogai és azok korlátozásai. Az erdőrendészeti jogról. Az erdészeti szolgálat gyakorlására vonatkozó jogról. Az erdészeti bíróság.

Harmadik főrész: Az erdőgazdasági üzem nemzetgazdaságtani tételei

Első főfejezet: Az erdőüzem pénzügyi elvei.

Első fejezet: Az általános legfelsőbb pénzügyigazgatásnak az erdőüzemre vonatkozó elveiről általában.

Második fejezet: Az általános legfelsőbb pénzügyigazgatásnak elvei és a külső legfelsőbb erdőigazgatásnak berendezéséről és szervezéséről.

Harmadik fejezet: Ugyanennek elvei, az erdészek a nyilvános tanintézetekben történő kiképzetéséről és választásáról (*humán erőforrás menedzsment!*).

Második főfejezet: Az erdőüzemre vonatkozó erdőigazgatási elvek.

Első szakasz: A külső legfelsőbb erdőigazgatásnak az erdőüzemre vonatkozó elveiről.

Második szakasz: Ugyanennek általános elveiről: az erdészet szabályozása – a nyilvános tanintézetek berendezése - az erdőbecslés s az erdőgazdaságnak a fennálló viszonyoknak megfelelő berendezése iránt.

Harmadik szakasz: A külső legfelsőbb erdőigazgatás különleges elvei az erdőüzemekről általában; az erdők használatáról; az erdők fenntartásáról és az erdők jobb karba hozásáról.

Ezt a tantervet 1821-ben kiegészítették az általános számviteltannal. (Vadas, 1896).

Az erdők fenntartásának, okszerű használatának biztosítása a felsőbb ismertek elsajátításával vált lehetségessé. Ez legerősebben a hatodik félévi tanterv harmadik főrészében jut kifejezésre, amely az *erdőgazdasági üzem nemzetgazdaságtani tételei* címet viseli. A felsőbb erdészeti ismeretek tantervi anyagának ez a főrésze ugyanis már az erdők és az erdőgazdaság *egyetemes közgazdasági jelentőségéről* beszél. Emellett az államerdészeti igazgatás szolgálati, illetve hivatali szervezete kiépítésének állampénzügyi vonatkozásait és ennek erdőgazdaságra gyakorolt hatásait tárgyalja.

Sajnálatos, hogy egy ezután következő, 1816-os tantervből szinte teljesen kimaradtak a felsőbb erdészeti szaktudományok. E helyett az „Erdőgazdaságtan” cím alatt kizárólag az erdő vágásának és telepítésének elméletét, valamint az erdőhasználat elméletét oktatták. Ennek az lehetett az oka, hogy Wilckens képtelen volt megbirkózni a jelentős időlekkötést igénylő feladatokkal, és tanintézete mindösszesen egy munkatársat foglalkoztathatott, Ráth Ignác újonnan kinevezett adjunktus személyében (Vadas, 1896).

3. GAZDASÁGI-SZERVEZÉSI OKTATÁS FEISTMANTEL IDEJÉBEN

Az 1816-os tanterv sokáig életben maradt, és csak Feistmantel Rudolf 1835-ös kinevezésével következtek be kedvezőnek tekinthető változások a felső erdészeti képzés területén.

Feistmantelt erre korábbi munkássága predesztinálta. Már 1931-ben tanulmányt jelentetett meg az erdőgazdasági üzemek ésszerű berendezése és a pénzügyi vágásforduló elméletének kidolgozására (*cash-flow!*). Ugyancsak mint fiatal erdőmérnök fogott hozzá egy négykötetes erdészeti tankönyv megírásához, amelyet már selmecebányai tanárként adatott ki 1835 és 1837 között (Feistmantel, 1835, 1836, 1837).

Feistmantel kinevezése után mindjárt új tantervet készített, amelyet a selmecebányai főkamagrófi hivatal 1836 februárjában terjesztett a bécsi udvari kamara elé. Ebben a tulajdonképpeni erdészeti szakképzésre szánt második és harmadik tanév szemeszterei a következő gazdasági-szervezési és jogi jellegű tantárgyakat foglalták magukban:

II. félév: az erdőgazdaságtan első részét,

III. félév: az erdőgazdaságtan folytatását,

IV. félév: az erdőrendezést, az erdészeti jogot, és az igazgatást.

Feistmantel tevének megvalósítását a már említett 4 kötetes tankönyve is elősegítette, amelyben az erdészettudomány egészét a következő három részre osztotta fel:

I. Erdészeti természettan,

II. Erdőgazdaságtan,

III. Az erdészetnek, mint állami feladatnak az ismertetése.

Ez a felosztás elsősorban azért jelent fejlődést, mert a II. részben a gazdasági nézőpontot állítja a középpontba, a III. részben pedig a felsőbb erdészettudomány anyagát is újra felveszi az előadások anyagába, és ezzel a felsőfokú erdészeti szakképzés rendszerét teljessé teszi a selmeci Erdészeti Tanintézetben.

Feistmantel meghatározása szerint az *erőgazdaságtan* az erdőket gazdasági szempontból tárgyalja és arra tanít, hogy miként kell az erdőket rendeltetéseiknek és céljaiknak megfelelően használni. Legyen bármi az erdő rendeltetése, és a bennük űzött gazdálkodás célja: az erdőket mindig meg kell újítani, fel kell nevelni és a káros be-

hatásokkal szemben mindig védeni kell. Az erdőgazdasági termékeket mindig gondosan kell felhasználni és mindenhol létre kell hozni olyan szolgálati szervezeteket, amelyek az igazgatás és kezelés megfelelő rendszerével az előbb felsorolt feladatokat eredményhez vezeti (*Max Weber-féle bürokratikus szervezésemélet!*).

Az erdészeti mint állami feladat, vagy az *erdészeti államtudomány* képezi Feistmantel munkásságának a felsőbb erdészeti ismeretekre irányuló központi részét. Az államra háruló feladatokat három csoportba foglalja össze: 1. az erdőnek, mint magánvagyonnak védelme, 2. az erdei szolgalmak megváltása, 3. az erdők fenntartásának biztosítása. Feistmantel felsorakoztatja azokat az előnyös hatásokat, amelyeket az erdők és az erdőgazdaság a nemzetgazdasági, a társadalmi és az állami életre gyakorolnak. Az államnak ezért véleménye szerint örködni kell az erdők fenntartása és célszerű megosztása fölött, amit egyébként nem csak a mezőgazdaság és az állattenyésztés érdekei tesznek szükségessé, hanem az egyetemes nemzetgazdasági érdekek, sőt a *tájépítészet* szempontjai is (*sustainable development!*).

Az állam feladata azonban nem merülhet ki az erdőfenntartás fölött gyakorolt rendészeti örökösben – írja Feistmantel. Az erdőgazdaság ugyanis kisebb jövedelmet hoz, mint a mezőgazdaság, így a földművelési ágak szabad versenye terén sokszor nehéz helyzettel találja magát szemben. De a mezőgazdasági művelésre alkalmatlan, gyöngye talajon álló erdők egyáltalán nem is adhatnak jövedelmet, és így az erdőbirtokosok részére sok esetben terhet jelentenek, noha a nemzetgazdaság érdekében mégis feltétlenül fenntartandók. Ilyen esetekben Feistmantel az erdők állami tulajdonba vételében látja a megoldást.

Feistmantel fő érdeme, hogy a magángazdasági és üzleti szempontok figyelembevételével mellett is rávilágít azokra a szempontokra és jelenségekre, amelyek az erdőket és az erdőgazdaságot a nemzetgazdaság és a népjólét fenntartásának egyik igen jelentős és örökös tényezőjévé avatják. Figyelmeztet az erdőgazdaságból eredő jövedelmek tartamosságára és a mezőgazdasági jövedelmeknél nagyobb biztonságára, az erdők talajvédelmi jelentőségére, az erdőnek a klímára gyakorolt kedvező hatására (*externáliák!*) Értékeli az erdőgazdaságot, mint a mezőgazdasági termelés fokozásának lehetséges tényezőjét, és rámutat arra, hogy az erdők pusztulása egész népcsoportok évszázados sorsára kiható káros következményekkel járhat. Ezek a gondolatok szellemi örökségként tovább élnek a hazai erdészek, az erdészeti felsőoktatás felfogásában.

IRODALOM

Burgsdorf, Friedrich August: Forsthandbuch I. 1788, II: 1796.

Feistmantel, Rudolf: Die Forstwissenschaft nach ihrem ganzen Umfange und mit besonderer Rücksicht auf die österreichischen Staten. Systematisch dargestellt von Rudolf Feistmantel k. k. Waldamts-Ingenieur. Wien, I. és II. kötet 1835, III. kötet 1836 és IV. kötet 1837.

Hoksa Attila, Simon Sándor, Szűcs Ferenc: Egy balek tudnivalói. Selmeci Társaság, Sopron, 2003.

Lesenyi Ferenc: A selmecebányai Erdészeti Tanintézet története (1808-1846). Az Erdészettudományi Közlemények 1958. 2. száma melléklete. Erdőmérnöki Főiskola, Sopron.

Vadas Jenő: A selmecebányai m. kir. Erdőakadémia története és ismertetője. Budapest, 1896.